

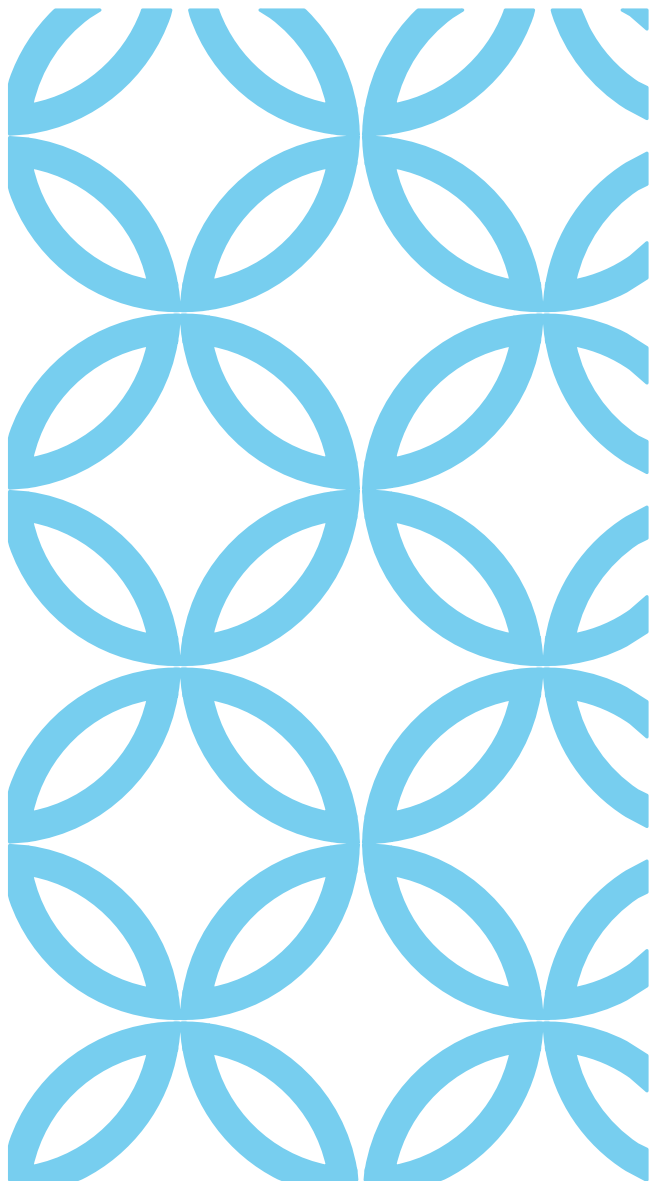

MERKITYKSELLISTÄ ELÄMÄÄ OMASSA KODISSA -HANKE

Tulevaisuuden asuminen ja palvelut
ikäystävällisessä ympäristössä

15.3.2019

Virpi Annaniemi ja Helena Launiainen

Ikääntyneiden asumis- ja palvelutarpeet sekä niihin vastaaminen muuttuvat tulevaisuudessa merkittävästi. Vuonna 2030 Suomessa arvioidaan olevan jo 1,5 miljoonaa yli 65-vuotiasta asukasta. Suomen ympäristökeskuksen selvityksen (2017) mukaan yhä suurempi osa ikääntyvistä tulee asumaan kaupunkialueilla. Suuri osa ikääntyneistä pysyy tutussa asunnossa ja asuinympäristössä, jonne he toivovat tarpeitaan vastaavia lähipalveluita. Tämä tulee huomioida asuinalueiden, asuntojen ja lähiympäristön suunnittelussa.

Hyvin saavutettavien ja esteettömien asuinympäristöjen suunnittelun ohella kasvaa tarve ikääntyneiden itsenäistä asumista tukeville palveluille ja asumisratkaisuille. Tämä edellyttää oikea-aikaisia palveluja, jotka ylläpitävät toimintakykyä ja terveyttä, vahvistavat osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä lisäävät turvallisuutta. Yksilön näkökulmasta lähiympäristö ja sen tarjoamat palvelut parhaimmillaan edistävät hänen toimintakykyään ja osallistumistaan. Rantasen ym. (2017) mukaan aktiivisena vanheneminen on ikääntyvän ihmisen pyrkimystä edistää hyvinvointiaan omien tavoitteidensa mukaisen toiminnan avulla kykyjensä ja mahdollisuuksiensa puitteissa.

Ikääntyneen henkilön hyvinvoinnin kannalta on olennaista, että hänellä on mahdollisuus toteuttaa itselleen merkityksellisiä asioita. Tämä voidaan ymmärtää aktiivisena vanhenemisena (WHO: Active Ageing, Healthy Aging), jossa aktiivisuus viittaa ikäihmisen oma-aloitteisuuteen ja siihen, että hän ponnistelee itse tärkeinä pitämiensä asioiden eteen.

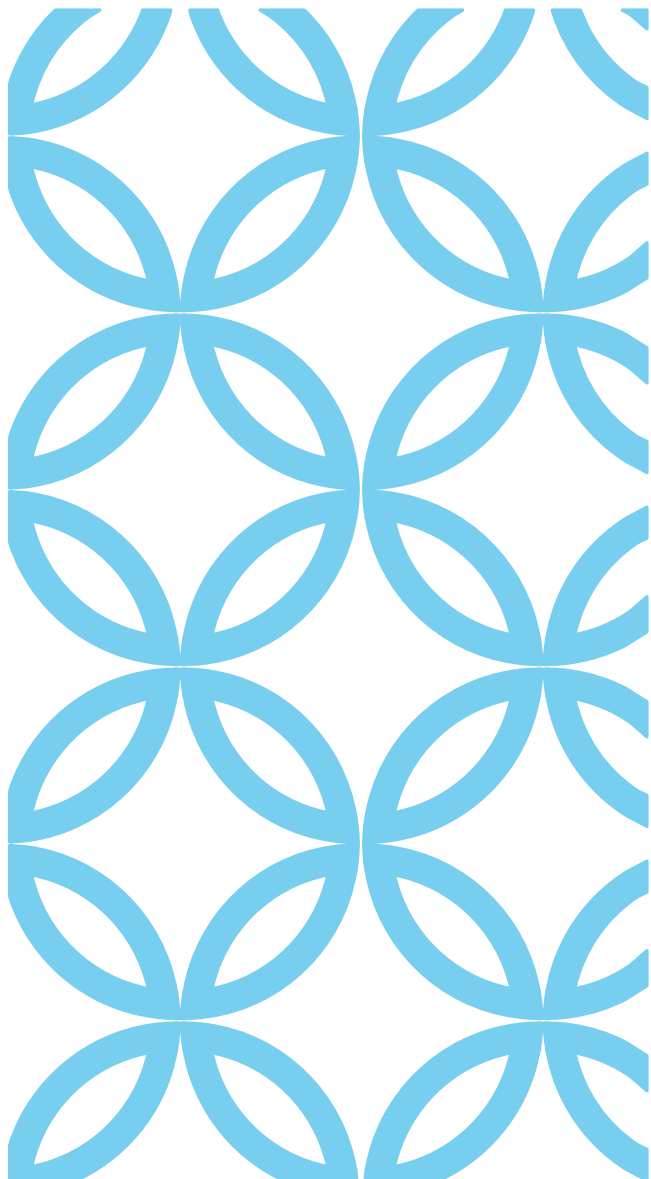
TAUSTA JA TAVOITTEET

Merkityksellistä elämää omassa kodissa -hanke toteutettiin Miina Sillanpään Säätiössä vuonna 2018. Hankkeeseen osallistuivat Miina Sillanpään Säätiön henkilöstön, esimiesten ja hallituksen jäsenten lisäksi Wilhelmiina Palveluiden henkilöstö, esimiehet ja hallituksen jäsenet.

Hankkeen tavoitteet:

1. Luoda ikääntyneille ihmisille heidän elämäntilanteensa ja palvelujen tarpeensa huomioon ottava asumisen malli.
2. Suunnitella palvelumalli, jonka keskiössä ovat toimintakyvyn ylläpitämistä ja arjen hyvinvointia vahvistavat kotiin vietävät kuntoutuspalvelut.

Tarkoituksena oli myös tunnistaa ikääntyneiden asumiseen ja palveluihin liittyvät teknologiset, rakenteelliset ja sosiaaliset haasteet ja mahdollisuudet.

Tulevaisuudentutkimuksen menetelmät tiedontuottamiseen:

Nykytilan analyysi PESTE:n avulla.

Tulevaisuustyöpaja Charette-metelmällä.

Heikot signaalit, trendit ja skenaariotyöskentely tulevaisuustyöpajassa.

Benchmarking tunnistamaan tietoja ja taitoja, joita hyödynnetään toiminnan kehittämisessä:

Vierailukohteiden valinta ja systemaattinen raportointi kohteista.

Aineiston analysointi.

Nykyisen toiminnan kehittämiskohteiden tunnistaminen.

Palvelukokemuksen yhteiskehittely palvelumuotoilun keinoin:

Ekosysteemiaanalyysi.

Tietoa asiakastarpeista ja ideointia ratkaisuista.

Monipuolisesti osallistava työskentely ja yhteinen arvonaluonti.

MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT:

Tulevaisuudentutkimuksen menetelmät

Benchmarking

Palvelukokemuksen yhteiskehittely

TULEVAISUUDENTUTKIMUKSEN MENETELMÄT PALVELUJEN KEHITTÄMISESSÄ

Tulevaisuudentutkimuksen tehtävänä on ymmärtää tulevaa kehitystä nykyisyydessä sekä yhteiskunnalle että yksittäiselle ihmiselle mielekkäällä tavalla, joten tämä menetelmällinen lähestymistapa sopii oivallisesti hankkeeseen. (www.utu.fi)

Tulevaisuuksien tarkastelussa on hyödyllistä erottaa toisistaan trendit ja heikot signaalit. Trendi kuvaa nähtävissä olevaa muutosta ja megatrendillä tarkoitetaan isompaa globaalin tason muutosta. Heikko signaali on puolestaan merkki nousevasta asiasta tai ensioire muutoksesta, joka saattaa olla tulevaisuudessa merkittävä. (www.sitra.fi) Heikkoja signaaleja hyödynnettiin työskentelyssä, vaikkakin ne tuntuvat helposti naurettavilta, uskomattomilta tai epäoleellisilta.

Nykytilan analyysi tehtiin niin bechmarking menetelmällä kuin PESTE-analyysillä. Tätä vaihetta voi kutsua myös monitoroinniksi. Tämä on yksi tärkeimmistä tulevaisuudentutkimuksen vaiheista (Rubin A. 2004).

PESTE-analyysissä jaoteltiin ajassa olevia trendejä ja heikkoja signaaleja poliittisiin, ekonomisiin, sosiaalisiin, teknologisiin ja ekologisiin tekijöihin (Majavesi, M. 2010).

Toimintaympäristön muutosten tarkastelussa tehtiin näkyväksi, millaiselta ikääntyvien merkityksellinen elämä näyttäytyy tänä päivänä.

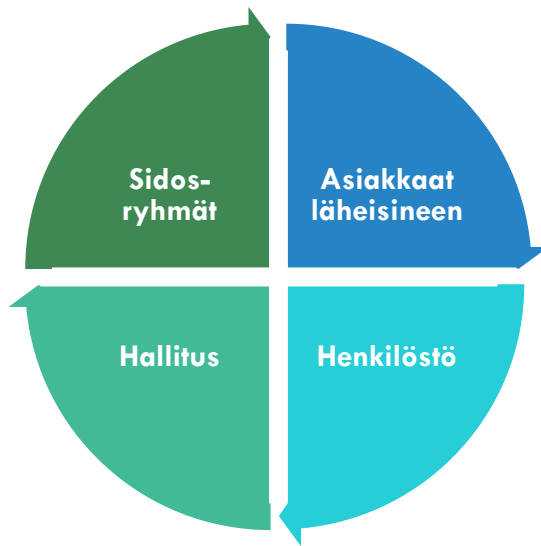
SKENAARIOT JA SKENAARIOTYÖSKENTELY -MITKÄ OVAT MAHDOLLISET MAAILMAT?

Skenaariot ovat oletuksiin perustuvia kuvia tulevaisuudesta. Ne ovat osa tulevaisuuden toimintaympäristöä ja kuvaavat ajallisella aspektilla polkua nykyisyydestä tulevaan. Skenaarioiden avulla voidaan venyttää ajattelua ja hahmottaa liiketoiminnan tulevaisuutta kannattavuusmielessä pitkällekin tulevaisuuteen. Skenaariopohjainen ajattelu korostaa aktiivisuutta ja haastaa vanhan ”master plan” -ajattelun. Se tuottaa vaihtoehtoja, joiden vaikutuksia tulee arvioida liiketoimintaan, mutta myös strategiaan. (Meristö, 2013.)

Skenaariotyöskentely tarkoittaa vähintään kahden vaihtoehdoisen skenaarion työstämistä palvelujen kehittämiseksi. Toiminnassa täytyy huomioida ympäröivän yhteiskunnan asettamat poliittiset, ekonomiset, sosiaaliset, taloudelliset ja ekologiset vaikuttimet (Meristö, 2013). Skenaariotyöskentelyyn on hyvä liittää myös toimintaympäristön skannaus, jolloin voi paljastua esimerkiksi tulevaisuuden luonteeseen vaikuttavia nykyhetkessä vielä heikkoina signaaleina olevia ilmiötä tai mahdollisia epäjatkuvuuksia, villedä kortteja ja muita yllättäviä ilmiöitä (Rubin 2015).

Skenaariopohjainen työskentely sopii palvelujen kehittämiseen, sillä se korostaa tulevaisuuden ei-ennustettavuutta, mutta samalla tarjoaa yritykselle aktiivisen toimijan roolin (Meristö, 2013). Tämä tuo näkyväksi sen, että voimme vaikuttaa toiminnallamme tulevaisuuteen, emmekä ole passiivisia vastaanottajia.

YHDESSÄ KEHITTÄEN

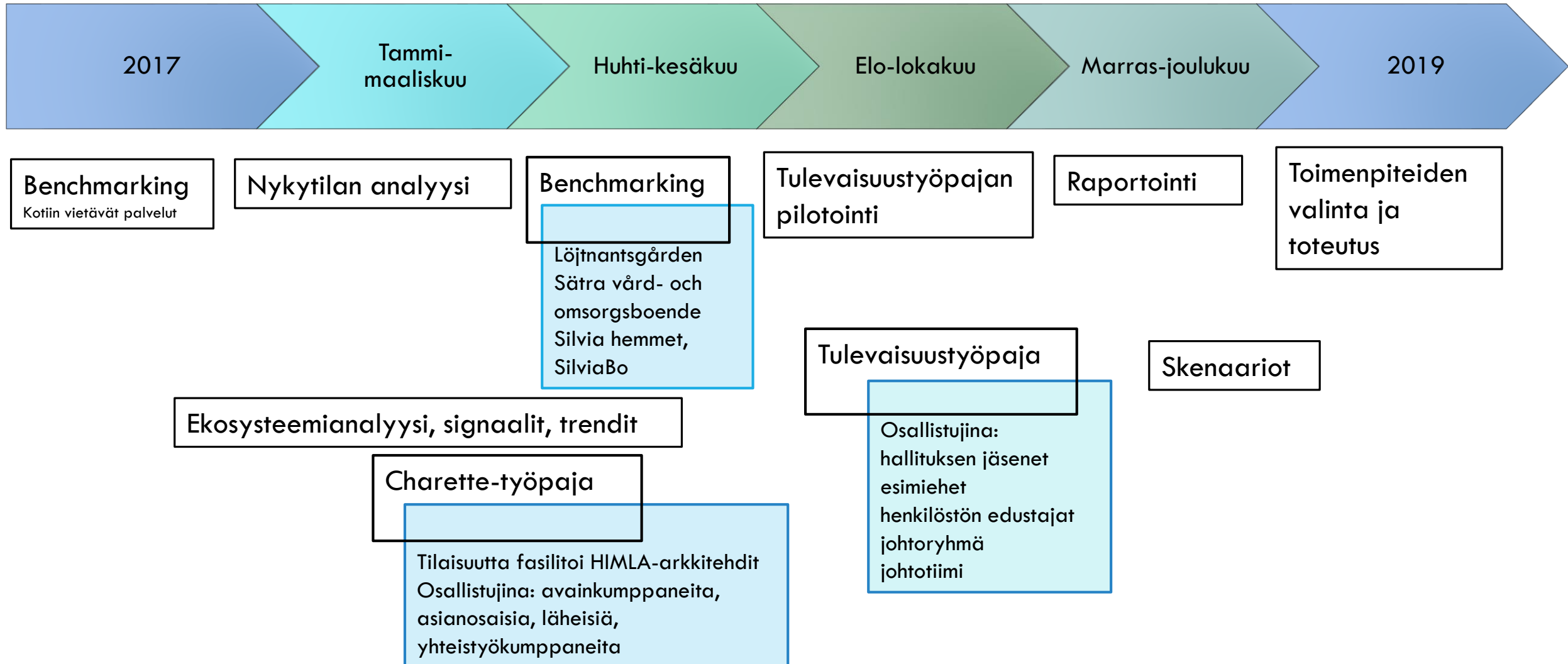
Skenaariotyöskentelyn laadun ja mielipiteiden laajuuden turvaamiseksi tilaa annettiin niin yrityksen hallituksen kuin henkilöstön äänille, unohtamatta asiakkaita ja heidän läheisiään tai sidosryhmien edustajia. Hankkeessa haluttiin kuulla nimenomaan Uotilan (2013) määrittelemillä pehmeillä menetelmillä yhteiskunnassa vaikuttavat arvot sekä huomioida kvalitatiivista dataa sisältäviä signaaleja.

TULEVAISUUDENTUTKIMUS JA ARVOT SEKÄ ARVOSTUS

Tulevaisuudentutkimuksen yksi tärkeä elementti on siinä, ettei arvoja ja arvotuksia suljeta pois. Niiden ei myöskään oleteta olevan yleisiä ja yhtäläisiä kaikille ihmisille. Tulevaisuudentutkimuksessa on tärkeää se, mikä on totta ja johdettavissa, mutta myös se, mikä on kaunista ja hyvää. Tämä vahvistaa sen, että tulevaisuudentutkimus sopii erinomaisesti sellaisen palvelujen kehittämiseen, jossa on vahva arvopohja. Tulevaisuuden kuvia luotaessa tulee ottaa huomioon arvot ja tehdä vaihtoehtoisia oletuksia. Tulevaisuudentutkimuksen päättely ei koske ainoastaan järkevää keinojen valintaa päämäärän saavuttamiseksi, vaan mukana on hyvän elämän näkökulma. (Malaska 2013.)

TOTEUTUS

IDEOLOGISIA LÄHTÖKOHTIA

Nousevat hankkeen aineistosta

MERKITYKSELLINEN ELÄMÄ, ARKI

•MERKITYKSELLINEN ELÄMÄ

- Merkityksellinen arki, teemme ikääntymisestä/vanhenemisesta merkityksellistä/merkityksellisempää/parempaa/arvokasta/ parasta mahdollista/ainutlaatuista

•ARVOKKUUS

- Toimimme ihmisiä arvostaen ja kunnioittaen
- Arvokasta elämää ja parasta mahdollista vanhuutta/elämänlaatua

•TYTYVÄISYYS

- Tyytyväinen asiakas, läheinen ja työntekijä

•ELÄMÄNILO

- Tuomme elämäniloa ja merkityksellisyyttä ikääntymiseen/ ikääntyvälle/ikäntyvän elämään

Merkityksellinen elämä käsite pohjautuu positiiviseen psykologiaan (mm. Deci & Ryan) ja kytkeytyy elämän tarkoitukseen, tärkeyteen, täyttymykseen ja tyytyväisyyteen. Frank Martela (2017) puhuu myös tästä todeten, että “Elämän merkitys on tehdä itselleen merkityksellisiä asioita siten että tekee itsestään merkityksellisen muille ihmisille.”

VASTUULLISUUS, KESTÄVYYS

- **Taloudellinen vastuu** (liiketaloudellinen kestävyys)
  - Tarkoittaa sitä, millaisia taloudellisia vaikutuksia yrityksen toiminnasta on sen sidosryhmille, kuten omistajille, henkilöstölle, alihankkijoille ja yhteiskunnalle (EK 2018). Omavaraisuus, jakamistalous.
- **Ekologinen vastuu**
  - Yrityksen toimintojen ympäristövaikutusten huomioiminen sekä niiden mittaaminen ja raportointi. Resurssien ja energian käyttö, jätteiden käsittely, lajittelu ja kierrätys, omavaraisuus, kierto- ja jakamistalous.
- **Sosiaalinen vastuu**
  - Viittaa toiminnan vaikutuksiin eri ihmisryhmille ja yhteisöille, kuten henkilöstölle, asiakkaille, paikallisille asukkaille, alihankkijoille ja kansalaisjärjestöille (EK 2018). Sosiaalinen vastuu sisältää ihmisoikeuksia kunnioittavat ja oikeudenmukaiset toimintatavat, henkilöstön työskentelyolosuhteet ja erilaiset työelämän käytännöt. (Suomen YK-liitto).

JAETTU ARVO (SHARED VALUE)

Yhdessä luotu arvo, yhteinen arvonluonti (creating shared value)

- Syntyy kun kehitettävät ja tarjottavat palvelut hahmottuvat taloudellista voiton tavoittelua laajempaan vastaten osaltaan yhteiskunnan ajankohtaisiin haasteisiin.
  - Palvelun tarjoajaa pidetään maineikkaana, proaktiivisena ja uskottavana tulevaisuuden rakentajana.
  - Jaettu arvon luonti tuottaa myös kilpailuetua.
- Asiakkaat kokevat, että palvelut vastaavat heidän tarpeisiinsa kytkeytyen laajempaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.
  - Asiakkaiden kokemuksina merkityksellisyys, arvokkuus, tyytyväisyys, elämänlaatu ja yksilöllisyys.
- Työntekijät kokevat, että he voivat työssään vastata yhteiskunnallisiin haasteisiin, mikä lisää heidän työtyytyväisyyttään ja työn merkityksellisyyden kokemusta. Osaamisen kehittäminen, erilaiset toimenkuvat, yhteinen kehittäminen.
  - Työntekijöiden kokemuksina merkityksellisyys, työtyytyväisyys ja motivaatio.

ONNISTUMINEN JA HENKILÖSTÖ

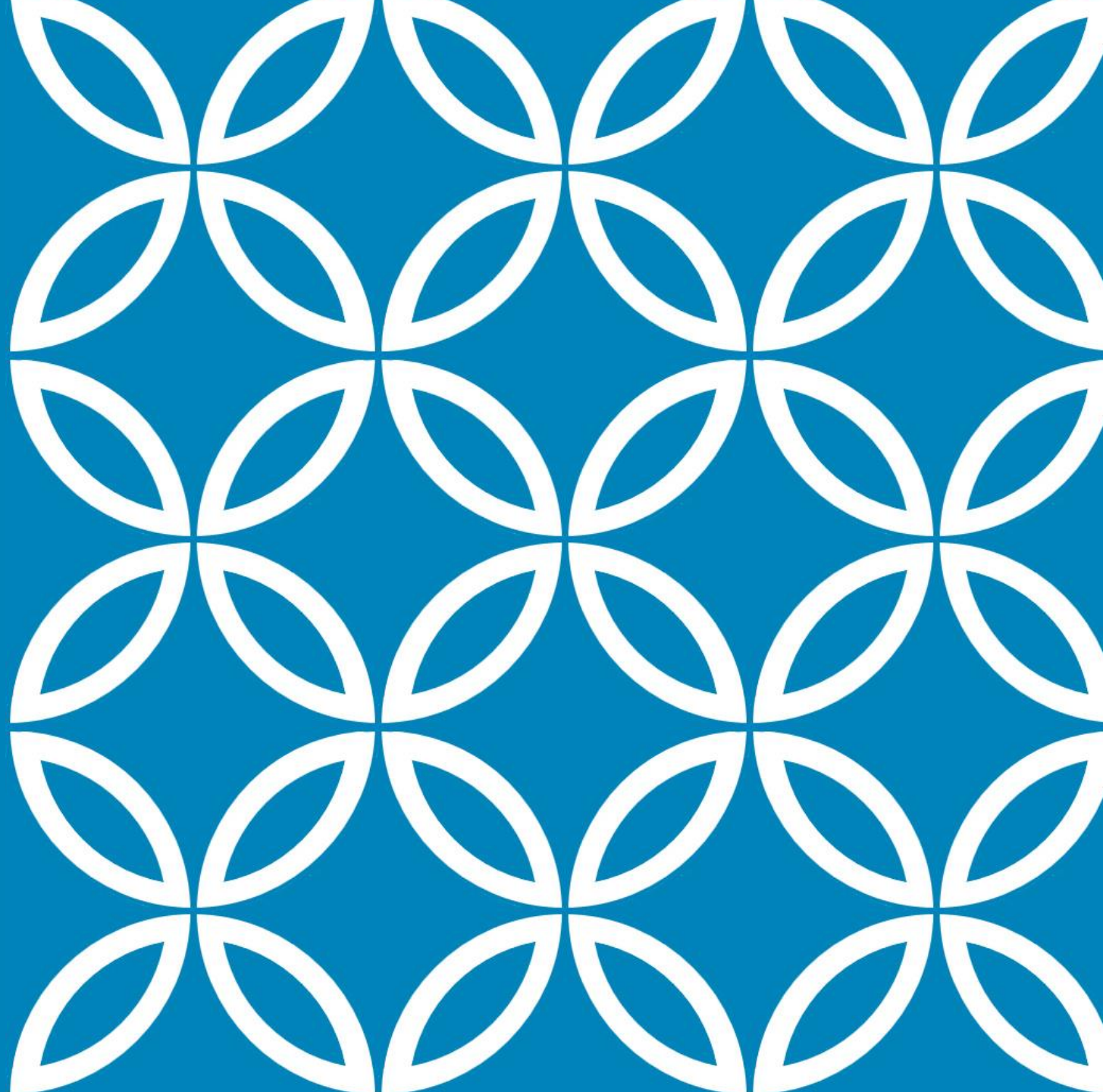
Prosessissa mahdollistettiin kaikkien tahojen yhdessä kulkeminen ja tärkeiden asioiden esille puhuminen.

Osallisuus ja aktiivinen toimijuus merkityksellistä roolista riippumatta.

MITÄ IKÄÄNTYVÄT
TARVITSEVAT
TULEVAISUUDESSA?

Toimijuuden hallintaa:

Itselle tärkeä, tavoitteellinen, identiteettiä rakentava, itseilmaisua tukeva, oman kiinnostuksen mukainen, elämänsisältöä ja muihin yhteyden tuottava toiminta. Uuden oppiminen sekä olemassa olevien tietojen ja taitojen ylläpitäminen. Inspiroituminen.

Merkityksellinen toiminta

Hyvinvointia ja hyvää oloa:

Fysiologiset perustarpeet ovat tyydytetty. Terveys ja perushoito on kunnossa. Fyysinen ympäristö tukee hyvää oloa.

Terveys

Arvostusta:

Omaa mielipidettäni arvostetaan ja sen merkitys säilyy. Itsemääräämisoikeus, arvostetuksi tulemisen kokemus.

Henkilökohtainen vaikuttaminen

Turvallisuutta:

Fyysinen turvallisuus, esteettömyys mielenrauha, ennustettavuus, pysyvyys, tuttuus, luottamus, suojaisuus

Turvallisuus ja luottamus

Yhteisöä:

Yhteenkuuluminen, osallisuus, välittäminen, kanssakäyminen, huomatuksi ja kuulluksi tuleminen. Läheisyys.

Kuuluminen ja yhteisöllisyys

TARPEET → PALVELUT: ESIMERKKEJÄ ERILAISILLA PAINOTUKSILLA OLEVISTA PALVELUISTA

	Ympäristö	"Yhteisö"	"Teknologia"
Voin hyvin	Ympäristö, joka tuottaa fyysistä hyvää oloa (ravitsemus, värit, äänet, lämpötila ...).	Perushoito ja hoiva. Ruokailu yhdessä.	Seuranta- ja hyvinvointitekniologia.
Turvallinen olo	Esteettömyys, saavutettavuus, palvelut lähellä.	Tuttu ympäristö ja tutut ihmiset, jotka toimivat ennakoitavasti.	Turvateknologia (seuranta- ja hälytysjärjestelmät).
Osana yhteisöä	Epävirallisen kanssakäymisen paikkoja ja tiloja, kuten kattopuutarha ja yhteiskeittiö.	Naapuri- ja vertaistuki.	Viestintäteknologia (älyseinä, avatar, älylaitteet).
Arvokas itsenäni	Sosiaalinen ympäristö, erityisesti asenteet ja ympäristön tuki heijastavat arvostusta ja kunnioitusta.	Mielipidettä kysytään ja sitä arvostetaan. Valintojen tekemisen mahdollisuus säilyy.	Sähköiset kyselyt, 😊 😞 arvioinnit, ääniviestit.
Toiminta ja toimijuus	Monipuolisia harrastusmahdollisuuksia tarjoava ympäristö Jopa jotain ekstra.	Harrastus- ja toimintamahdollisuudet yhdessä muiden kanssa kerhot, keskustelut.	Omien harrastusten teknologia-avusteinen toteutus, mm. etäliikunta, virtuaalimatkailu, lisätty todellisuus.

Mapping → predicting → **deciding**

**THE HARDEST CHOICES ARE
ALSO THE MOST IMPORTANT**

Steve Johnson (2018)

LÄHTEET

Majavesi, Medeia, 2010. Ennakointimenetelmiä. 18.6.2010. Saatavilla osoitteessa http://www.pilkahdus.fi/sites/default/files/51_ennakointimenetelmia.pdf (luettu 17.2.2018)

Malaska, Pentti. 2013. Tulevaisuustietoisuus ja tulevaisuuteen tunkeutuminen. Teoksessa Vapaavuori Matti & von Bruun Santtu (toim.) Miten tutkimme tulevaisuutta? Tampere: Tampere-Paino Oy

Meristö, Tarja. 2013. Skenaariotyöskentely strategisessa johtamisessa. Teoksessa Vapaavuori Matti & von Bruun Santtu (toim.) Miten tutkimme tulevaisuutta? Tampere: Tampere-Paino Oy

Rantanen, Taina. 2017. Luota omaan visioosi. Gerec. <http://www.gerec.fi/tutkimus/terveys-toimintakyky/agnes/agnes-blogi>

Rubin, Anita. 2004: Tulevaisuudentutkimus tiedonalana. Teoksessa Topi – Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali. Saatavilla osoitteessa <https://tulevaisuus.fi/perusteet/tulevaisuudentutkimus-tiedonalana/> (luettu 04.02.2018)

Rubin, Anita. 2014. Toimintaympäristön muutosten tarkastelu. Teoksessa Topi - Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali. Saatavilla osoitteessa <https://tulevaisuus.fi/perusteet/tulevaisuudentutkimus-tiedonalana/> (luettu 11.02.2018)

<https://www.sitra.fi/caset/aloita-tasta-trendit-signaalit/> (luettu 9.1.2019)

<https://www.utu.fi/fi/yksikot/tva/esittely/tulevaisuudentutkimus/Sivut/home.aspx>

Ympäristöministeriö. 2018. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma. 4.4.2018. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Ikaantyneiden_asuminen/Ikaantyneiden_asuminen_kehittamisohjelma_20132017